

Elisabet Marco

La intervenció als Centres d'Acollida per a Menors immigrants a València.

Fundación Amigó

Resum

Des de 2005, són molts els menors immigrants no acompanyats que hem atès. La necessitat de redefinir les línies de treball i reformular la nostra intervenció ha estat una constant, amb intenció d'adequar els objectius professionals d'intervenció a les necessitats i realitats que viuen avui aquests menors. Alguns canvis en el perfil i tipologia dels menors han exigint una redefinició dels nostres projectes, tant per poder intervenir adequadament, com per superar determinades limitacions imposades per la conjuntura econòmica actual, la manca de recursos de suport per a la integració i la naturalesa institucional dels nostres centres.

Paraules clau

Inserció laboral, Institucionalització, Integració social, Pedagogia amigoniana, Projecte educatiu, Projecte migratori, Socialització interètnica

La intervención en los Centros de Acogida para Menores inmigrantes en Valencia.
Fundación Amigó

Intervention in reception centres for migrant minors in Valencia.
Amigó Foundation

Desde 2005, son muchos los menores inmigrantes no acompañados que hemos atendido. La necesidad de redefinir las líneas de trabajo y reformular nuestra intervención ha sido una constante, con intención de adecuar los objetivos profesionales de intervención a las necesidades y realidades que viven hoy estos menores. Algunos cambios en el perfil y tipología de los menores han exigido una redefinición de nuestros proyectos, tanto para poder intervenir adecuadamente, como para superar determinadas limitaciones impuestas por la coyuntura económica actual, la falta de recursos de apoyo para la integración y la naturaleza institucional de nuestros centros.

Palabras clave

Inserción laboral, Institucionalización, Integración social, Pedagogía amigoniana, Proyecto educativo, Proyecto migratorio, Socialización interétnica

We have assisted many unaccompanied migrant minors since 2005. The need to redefine working methods and reformulate our intervention has been present constantly, in order to align professional objectives of intervention to the needs and real situation the minors are undergoing nowadays. Some changes in the profile and type of the minors has demanded that our projects be redefined, both so that we may intervene correctly, and to overcome certain limitations imposed by the current economic situation, the lack of resources to support integration, and the institutional nature of our centres.

Key words

Labour insertion, Institutionalisation, Social integration, Amigó pedagogy, Educational project, Migration project, Inter-ethnic socialisation

Autora: Elisabet Marco

Títol: La intervenció en els Centres d'Acollida per a Menors immigrants a València. *Fundación Amigó*

Referència: Educació Social, núm. 45, p150 p162.

Adreça professional: elisabet.marco@uv.es

▲ Introducció

El fenomen dels *menors immigrants no acompanyats* comença a ser significatiu en la societat valenciana a partir de l'any 2000, tot incrementar-se amb el pas dels anys. Aquest augment progressiu resta reflectit en el llibre *Sueños de Bolsillo* (V. Quiroga, A. Alonso, M. Sòria, 2009) que situa la realitat de la Comunitat Valenciana com una de les principals comunitats autònomes en volum de Menors Migrants No Acompanyats.

Tornant a la realitat de la província de València, durant l'any 2004 el volum d'ingressos de *menors immigrants no acompanyats* en el Centre de Recepció de València, creix notablement, amb un alt percentatge de menors procedents d'Àfrica (el Marroc, Ghana, Guinea Conakry, Guinea Equatorial).

Atès l'increment del pes significatiu d'aquests menors i com a resposta de la Generalitat Valenciana, l'any 2005 comencen a realitzar-se els primers canvis en la xarxa de centres d'acollida de caràcter públic destinats a l'atenció específica d'aquest col·lectiu i que són, sens dubte, nous passos de transformació del sistema de protecció de menors de la província de València.

Al febrer d'aquest mateix any el Centre d'Acollida "La Foia de Bunyol", de titularitat pròpia de la Conselleria de Benestar Social, passa a ser un Centre per a l'atenció dels menors immigrants no acompanyats. Al setembre del mateix any, el Centre d'Acollida "Cabanyal" es transforma també en un centre destinat a aquest mateix col·lectiu, sent també de titularitat pròpia de la Conselleria, però la gestió integral i desenvolupament socioeducatiu del qual resta delegada mitjançant conveni a la *Fundación Amigó*. Posteriorment, al gener de 2008, la Conselleria de Benestar social, delega la gestió de les tasques organitzatives, d'assistència i seguiment educatiu del centre "La foia de Bunyol", també a la *Fundación Amigó*.

En l'actualitat aquests dos Centres d'Acollida atenen un total de 60 menors immigrants, 25 places cada centre (de caràcter residencial) i 10 places en pisos tutelats, la gestió dels quals depèn del Centre "Cabanyal". L'acció educativa d'aquests centres és destinada a menors immigrants no acompanyats amb edats compreses entre 13 i 17 anys.

Cinc anys de treball: Perfil i Tipologia

Des d'aquell setembre de 2005, són molts els menors immigrants no acompanyats que hem atès. Si bé és cert, hi ha hagut alguns canvis en el perfil d'aquests menors, especialment pel que fa a procedència i edat.

A grans trets, el perfil de menors atesos podria concretar-se en: Nens, adolescents i joves, homes, en edats compreses entre 12 i 17 anys, que han entrat al territori nacional de manera irregular, suposadament sols i sense l'acompanyament

d'un adult que se'n fes càrrec. Menors provinents de diferents països, majoritàriament d'Àfrica, especialment del Marroc, i que han utilitzat diferents mitjans i estratègies per eludir les fronteres i entrar al país.

Quan comencem a treballar en el CAM "Cabanyal", dotze dels primers menors que van ser traslladats des del Centre de Recepció de València, eren nois provinents de Ghana. Es tractava de joves que, malgrat presentar trets físics que evidenciaven ser majors d'edat, havien presentat documentació com a menors i les proves radiològiques havien determinat les seves edats entre 16 i 17 anys.

En un principi, aquests menors presentaven una conducta molt pacífica i una gran motivació per treballar, però tenien grans dificultats per dominar el castellà i especialment per adaptar-se a un projecte educatiu de centre amb una intervenció més individualitzada. La desconfiança i inseguretat que precedia a la seva situació, aviat es convertia en una barrera per a la intervenció diària dels professionals. La manca d'acceptació de les dinàmiques proposades per l'equip educatiu, la falta d'acceptació dels rols que acomplien els educadors, especialment les educadores, i els problemes de convivència amb altres menors residents d'una altra nacionalitat, marroquins amb edats i motivacions diferents, es van convertir en un problema durant els primers mesos de treball.

Tanmateix, el perfil va anar canviant i aviat el CAM "Cabanyal" seria cobert gairebé en la seva totalitat, per menors marroquins amb edats entre 16 i 17 anys. La presència dels menors de nacionalitat marroquina es va mantenir, va evidenciar a partir de 2006 un canvi pel que fa a l'edat, i augmentà l'arribada de menors amb edats inferiors als 16 anys.

Concretament, fins a la data del 31 de juny de 2009, el volum d'ingressos nous en aquest CAM va ser un total de 134 menors immigrants, corresponent un 86 % a menors de nacionalitat marroquina.

Al 2008, com he comentat abans, la *Fundación Amigó* passa a gestionar el CAM "La Foia de Bunyol". Des d'aquest any, el volum de menors marroquins és significativament més alt, corresponent a un 90% dels ingressos. També hem atès menors de procedències diferents en anys anteriors: Senegal, Índia, el Pakistan, Algèria.

En l'actualitat, concretament des del 2008 i de manera gradual, des del Centre de Recepció de València s'ha detectat un descens en el volum de menors immigrants no acompanyats. En tot cas, aquest descens no afecta actualment els nostres centres, que segueixen mantenint-se al màxim de la seva ocupació, sent també molts menors derivats de Centres de compliment de Mesures Judicials. Per altra banda, ha crescut el nombre de menors derivats del Centre de Recepció d'Alboraya, que atén els menors immigrants en edats fins a 13 anys.

Durant el transcurs d'aquests anys, només hem atès a menors immigrants no acompanyats homes. Tal com reflecteix la Memòria Global 2004-2007 del Centre de Menors de València, un alt percentatge de les menors estrangeres ateses procedien de països d'Europa de l'Est. Els pocs casos de menors noies

immigrants no acompanyades ateses en aquest centre, han estat derivades a altres recursos. Pel que fa a les d'origen marroquí, en aquesta Memòria es comptabilitzen només 3 casos.

Tal com queda reflectit, un alt percentatge dels menors atesos al llarg d'aquests anys procedeix del Marroc. Ens hem trobat amb un augment progressiu dels menors marroquins provinents de zones de l'interior del país, zones d'entorn rural, especialment de Beni Mellal. També hem comptat, tot i que menys, amb la presència de menors procedents d'altres zones i ciutats del Marroc: Tànger, Casablanca, Fez. (Entre altres).

Malgrat la dificultat per establir una tipologia, i tenint en compte les particularitats que presenta cada menor segons la seva pròpia realitat cultural, socioeconòmica o familiar, ens és fàcil advertir des d'un primer moment, que la majoria de menors atesos comparteixen un punt en comú: en la gran majoria dels casos, els menors reflecteixen una vinculació familiar estable. Aquesta senzilla consideració prèvia resulta important, ja que ens ajuda a entendre i contextualitzar l'emigració del menor, així com la seva disponibilitat per acceptar tant la dinàmica convivencial del centre com el mateix projecte educatiu, i a redefinir el nostre paper en el procés d'integració social del menor.

En la gran majoria dels casos, els menors reflecteixen una vinculació familiar estable

La nostra experiència professional amb aquest col·lectiu, ens ha portat a establir la tipologia dels menors en funció del seu projecte migratori. Entenem aquest projecte com assenyalava Chattou, Z: "...una projecció d'intencions, percepcions, desigs, sentiments a un futur a mig o llarg termini..." (Konrad i Santonja, 2005: 34). Lògicament, som conscients de les limitacions que pot presentar el projecte migratori construït per un menor o adolescent.

Tres criteris o qüestions relacionades amb el projecte migratori que porten els menors ens ajuden a establir unes diferències que determinen la manera d'adaptació del menor al nostre projecte educatiu i el tipus d'intervenció individualitzat: *D'on vénen? Com i per què vénen? Què troben en arribar?*

- **D'on vénen:** És important tenir en compte el context del qual emigren els menors. En el cas dels menors d'origen marroquí, trobem generalment grans diferències a l'hora d'adaptar-se als projectes educatius dels nostres centres, entre aquells menors que vénen d'un entorn rural i els menors procedents de zones urbanes, en la seva majoria de Tànger. Aquestes diferències tenen origen en una realitat socioeconòmica distinta, diferent grau de tradició cultural, diferents estils de vida i socialització, diferent tipus i estructura familiar, etc.
- **Com i per què vénen:** L'origen del projecte migratori del menor i la mesura en què comparteix aquest projecte amb la família incideix, sense cap mena de dubte, sobre la pròpia construcció dels objectius i fites de l'emigració i el seu manteniment en el temps. *Els menors el projecte migratori dels quals s'adscriu a una estratègia de suport familiar* (Jiménez, 2003), allò que no significa que la idea migratòria neixi al si de la família, gaudeixen d'uns objectius i fites més clars i presenten una més gran voluntat per superar els

obstacles i barreres amb què es trobarà al llarg del procés d'integració en la societat d'acollida. Summament important és el fet que, en molts d'aquests casos, la família, atesa la seva impotència per aportar alternatives a l'emigració, acaba acceptant el projecte migratori del menor i en la majoria de vegades, realitzant un esforç econòmic per assegurar el mitjà d'introducció del menor en el context de destí.

Els mitjans utilitzats per creuar la frontera, generalment impliquen menys risc i menys temps. Molts d'aquests menors han utilitzat parents o amics ja emigrats que han garantit l'entrada al país, es tracta de *menors inserits en xarxes migratòries* (Jiménez, 2003). Els casos de menors amb edats inferiors als 15 anys, solen utilitzar aquestes xarxes per arribar fins a la nostra comunitat.

Solen ser menors que desenvolupen conductes positives, amb una més gran capacitat per adaptar-se a les dinàmiques i projectes educatius del centre, així com per crear vincles afectius i de confiança amb els professionals que interactuen amb ells. Dins d'aquest grup, podem identificar la majoria de menors que atenem, sent també aspectes característics dels menors d'altres països d'Àfrica, i dels països asiàtics.

Molt diferent és el cas d'aquells menors que *han assumit el projecte migratori de manera individual per fugir d'una situació socioeconòmica familiar precària* i que no han comptat amb el consentiment o suport econòmic de la família. El temps necessari per creuar la frontera s'allarga, cosa que no tan sols repercuteix en la pròpia experiència migratòria del menor sinó que implica un alt risc per a ell. Molts d'aquests menors (en el cas dels marroquins) han passat llarg temps al carrer de ciutats frontereres del país d'origen, tot esperant el moment i avinentesa per introduir-se als baixos d'un camió o autobús. El port de Tànger ha estat definit com el lloc estratègic per excel·lència, existint punts clau i diverses tàctiques utilitzades pels menors per esquivar la vigilància i intentar creuar la frontera. (Quiroga, 2003).

Aquests menors solen presentar una més gran dificultat per acceptar el projecte educatiu del centre, així com per superar les frustracions personals que apareixeran durant el procés. Presenten una més gran vulnerabilitat, ja que en molts casos, els objectius i fites que van inspirar la seva emigració, s'han diluït en el temps utilitzat per creuar. Són menors molt susceptibles al consum de tòxics, possiblement perquè es van iniciar al consum durant el temps que van viure al carrer. En la seva gran majoria, l'evolució dependrà del suport que el menor rebí de la família quan aquest comunica que es troba a Espanya. Dins d'aquest grup de menors, identifiquem un nombre inferior dels nostres menors marroquins.

Finalment, podem diferenciar aquells *menors que ja havien fet del carrer la seva forma de vida al país d'origen*. Sol coincidir amb menors de zones urbanes més desenvolupades del Marroc, especialment de Tànger. En aquest sentit, la descripció dels contextos migratoris al nord del Marroc realitzats per investigacions des d'una perspectiva transnacional, són

especialment rellevants (Quiroga, 2003 i Jiménez, 2003), per conèixer l'origen i la realitat d'aquests menors.

Molts d'ells, procedents d'ambients familiars molt desestructurats utilitzen mitjans per creuar la frontera que impliquen alt risc. El temps de socialització al carrer repercuteix en la personalitat d'aquests menors, els quals valoren la llibertat i autonomia per damunt de tot, cosa que implica l'escassa acceptació dels projectes i dinàmiques del centre, i la referència dels professionals. Solen ser menors amb pautes de consum de tòxics habitual. Els objectius migratoris no són definits o bé no existeixen. Aquests aspectes defineixen una minoria dels menors que hem atès al llarg d'aquests anys.

- **Què es troben en arribar:** Les expectatives que porten els menors aviat xocaran amb una realitat inesperada: No hi ha res tan fàcil ni tan ràpid. En aquest sentit, les qüestions anteriors sens dubte refermaran tant la personalitat del menor com la seva fortalesa per afrontar els obstacles i frustracions que apareixen durant el procés d'integració en la societat d'acollida. Summament important és, el suport que aquest rebi de la família, les expectatives de la unitat familiar i el seu coneixement sobre la realitat i les dificultats que haurà d'assumir el menor, que determinarà en gran mesura la dinàmica conductual d'aquest i la seva estabilitat emocional. D'aquí la importància del nostre treball professional i la necessitat de reforçar el propi projecte migratori del menor.

La creixent arribada de menors amb menys de 15 anys, ha requerit la redefinició dels objectius i finalitats dels nostres projectes, especialment en relació amb les necessitats i característiques pròpies d'aquesta edat però, sense cap mena de dubte, planteja una sèrie de reptes difícils de superar des de la dinàmica institucional, tenint en compte que aquests menors passaran més de 3 anys al centre. En aquest sentit i, si és possible, hem intentat adequar les instal·lacions del centre en funció de les edats dels menors, mirant de separar i concretar els espais i definint dues seccions amb dos equips educatius definits, amb objectius diferents.

La creixent arribada de menors amb menys de 15 anys, ha requerit la redefinició dels objectius i finalitats dels nostres projectes

El Projecte Educatiu i la Pedagogia *amigoniana*

Els equips tècnics i educatius de la *Fundación Amigó* en els dos centres d'acollida duen a terme un projecte educatiu com a marc de referència per aconseguir els processos educatius institucionals, com alternativa global a la família i com instrument per a l'adaptació, integració i/o reinserció educativa, social i laboral dels menors als qui es destinen. Pretenen un *caràcter assistencial provisional, educatiu i preventiu*, contemplant com a instrument bàsic la prevenció terciària a la Política Social del Menor en la Comunitat Valenciana, la qual assumeix com objectius propis de la prevenció la defensa i reinserció dels menors exposats a situacions de risc.

Els objectius de la tasca pedagògica parteixen de l'anàlisi real i profunda dels menors atesos, i la **finalitat última** és propiciar el procés de maduració persona i l'autonomia del menor de manera que actualitzi totes les seves capacitats, per tal d'assolir un desenvolupament ple i la seva inserció sociocultural dins de la societat espanyola i en concret de la Comunitat Valenciana, sense perdre els senyals d'identitat de les seves cultures d'origen i sent l'agent principal del seu procés maduratiu.

Amb intenció de recolzar i preparar la vida independent a aquests menors així com la seva integració en un entorn laboral i social mitjançant la promoció d'habilitats específiques que els capacitin per viure de la forma més autònoma possible, els objectius específics que recull el projecte educatiu giren al voltant de quatre àrees:

- **Àrea d'autonomia i maduresa personal**, orientada a la capacitat del menor en hàbits personals i socials, a què prengui consciència de la seva realitat, de les seves capacitats, motivacions i interessos, i aprengui a beneficiar-se dels serveis i recursos comunitaris.
- **Àrea d'integració social**, amb la finalitat d'adquisició d'habilitats socials per a la seva integració comunitària, sent important la seva incorporació a centres i activitats de temps lliure extraresidencials.
- **Àrea formativa i laboral**: adquisició d'habilitats lingüístiques, coneixements i habilitats laborals que li permetin una efectiva inserció al mercat laboral.
- **Àrea d'intervenció individual**: a fi de personalitzar tota la tasca educativa des de la realitat del menor i sobre la base al projecte de centre, es realitza el Programa d'Intervenció Individual (P.I.I) de cada menor. Des del moment que el menor és derivat a un dels nostres centres, mirem d'ajustar els nostres objectius generals a la seva pròpia realitat individual, actuació que es concreta en funció de l'edat del menor, la proximitat de la seva emancipació i, per tant, el temps del que disposem per intervenir en certs àmbits. Paral·lelament a aquesta tasca educativa, és primordial la tasca tècnica per tractar de regularitzar l'estat documental del menor, requisit bàsic per poder optimitzar qualsevol actuació amb el menor.

El projecte educatiu, dissenya les activitats i tallers a realitzar en el centre amb i per als menors, amb la finalitat d'acomplir amb els objectius recollits en les diferents àrees i adequar l'actuació educativa de caràcter integral que hom pretén. La labor educativa en el marc residencial, es basa en gran mesura en la *quotidianitat de la convivència* entre educadors i menors, en les relacions d'empatia, referència i acompanyament que exerceixen els primers sobre els segons i les de companyonia, respecte, amistat, tolerància i col·laboració que els menors arriben a establir entre ells. En l'aprenentatge, per l'experiència real i viscuda d'uns valors, pautes de conducta, convivència i treball que encarril·lin el seu procés de maduració i construcció personal.

La metodologia de treball que sustenta els respectius equips d'aquests centres, es basa en la *Pedagogia Amigoniana*. A grans trets, hom podria definir com a base dels seus plantejaments: la *visió optimista de la persona*, capaç d'aconseguir millorar la seva qualitat de vida, la necessitat que *el menor sigui*

el protagonista del seu propi procés de formació, i l'educació individualitzada que garanteixi que el menor pugui desenvolupar-se amb un màxim de llibertat i normalitat. (Cabanes, 1993). El suport metodològic es plasma en la realitat educador-educand, a través de quatre recursos fonamentals: *Interacció-proximitat, Ambient-familiaritat, Activitats-ocupació, i Avaluació-estimul.*

Ateses les necessitats de control indispensables per a la pràctica educativa, com per les necessitats d'oferir límits al menor que l'orientin i estabilitzin en una convivència normalitzada en la institució, s'utilitza l'*aparell d'esforços, premis i càstigs* (economia de fitxes). Es tracta d'un suport metodològic de caràcter conductista: un sistema d'avaluació que s'aplica a tres categories bàsiques de la vida i dinàmica educativa del menor referits al seu propi procés de socialització i responsabilització progressiva, a la seva interacció amb els companys i a la seva implicació en el procés integral: conducta, condició i activitats. Aquest mètode ha estat un dels mitjans tradicionals de la pedagogia *amigoniana* emprats per a "Enfortir el caràcter i personalitat del jove per tal de fer front a la vida sense fugides". (Vives, 2001:170).

Aquest mètode ens ajuda a registrar determinats comportaments i actituds dels menors i a sistematitzar la nostra intervenció per modificar determinades conductes, però l'utilitzem com a mitjà per tal que el menor vagi internalitzant determinats coneixements, habilitats i destreses sobre la base a experiències anteriors, és a dir, un mitjà orientat a propiciar un aprenentatge significatiu. La convivència d'aquests dos models, defineix la nostra pràctica educativa.

La intervenció en els CAM: de les expectatives dels menors a les limitacions de la nostra intervenció

Lògicament, des que vam començar en l'any 2005, ens hem trobat amb moltes dificultats i limitacions a l'hora de treballar amb aquest col·lectiu. El pas del temps, l'experiència i el coneixement poc o molt de la realitat d'aquests menors, així com de la realitat de la nostra societat en la seva funció d'acollida, ha millorat la nostra intervenció i enfortit els nostres projectes educatius. Malgrat les millores que hem introduït en la nostra intervenció, hi han algunes limitacions que romanen i altres que han sorgit amb el pas del temps

La majoria d'aquests menors vénen a la nostra societat amb l'expectativa de treballar i enviar diners a les seves famílies. Durant els primers anys de treball va ser relativament fàcil inserir als menors en el mercat laboral, gràcies a una gran oferta de llocs de treball no qualificats (especialment en el sector de la construcció). De la mateixa manera, la nostra província comptava amb una gran oferta de vacants en els recursos prelaborals i formatius, especialment en Escoles Taller. Aquesta realitat, juntament amb la facilitat administrativa de regularitzar la documentació dels menors, contribueix a preveure que les expectatives més significatives per als menors es complissin.

La conjuntura
econòmica
actual empitjora
la situació dels
menors
immigrants ja
que hauran de
competir per
l'accés als
recursos i
enfrontar-se a
proves cada cop
més sofisticades

La conjuntura econòmica actual no solament ha derivat en una falta d'ofertes de treball en empreses i sectors laborals diversos, sinó que a més ha recaigut en la major demanda per altres col·lectius dels recursos formatius i escoles taller. Aquesta realitat empitjora la situació dels menors immigrants ja que hauran de competir per l'accés als recursos i enfrontar-se a proves cada cop més sofisticades. De la mateixa manera, els nostres objectius tècnics s'han vist minvats per un gradual enduriment per a l'obtenció de permisos de residència i treball per part de la Subdelegació de Govern.

Aquest context econòmic i laboral de la nostra societat es viu intensament en els nostres centres, ja que la incertesa i inseguretat que senten els menors davant de la seva ràpida emancipació, és motiu de frustracions i pors que moltes vegades desencadenen forts conflictes. Aquests conflictes incrementen entre aquells menors la majoria d'edat dels quals s'acosta i estan mancats de recurs laboral, atesa la inseguretat que provoca la possibilitat d'abandonar el centre sense el permís de treball. Aquests conflictes són més comuns entre aquells menors que compromesos amb la situació econòmica de la família, no han pogut enviar diners atès que estan mancats d'un treball remunerat. Generalment, les frustracions que comporten la falta de "papers" i la manca econòmica, generen actituds molt negatives en els menors, els qui solen culpabilitzar de la seva situació al centre com institució i directament als seus educadors.

En aquest sentit, i conseqüents amb aquesta realitat del panorama laboral, hem redefinit els nostres objectius en l'àrea formativa i laboral, intensificant la nostra intervenció pel que fa a la capacitat d'habilitats, actituds i aptituds formatives i laborals dels nostres menors, que contribueixi a una més gran posició competencial en l'accés al mercat laboral. Els nostres projectes compten amb un Taller d'*Inserció laboral* que no solament té per objectiu capacitar als menors en habilitats formatives i laborals, sinó que es planteja com un suport per tal que els menors assumeixin una disciplina laboral i un grau de responsabilitat que els prepari per a la seva futura inserció en el mercat de treball.

Atesa la situació general del mercat de treball, com entitat hem explorat nous sectors laborals per inserir els menors. Una eina que ha estat i és de gran ajuda, es el conveni de col·laboració que establím com entitat (*Fundación Amigó*) amb empreses de la zona: Contracte de Pràctiques Professionals Formatives. Sent de caràcter formatiu i mitjançant el compromís d'instrucció per part de l'empresa, aquest conveni ha derivat moltes vegades en una relació contractual després del període de pràctiques.

En relació amb les pròpies expectatives dels menors, ens hem trobat amb una dificultat amb el pas dels anys: es tracta dels menors de 16 anys el volum del qual, com ja he esmentat, ha anat creixent. Aquests menors, en general, comparteixen les mateixes expectatives que els altres, i en la majoria dels casos, presenten poca motivació per assistir de manera regular al col·legi, especialment en el cas dels marroquins. Aquests menors no assumeixen la relació entre l'educació escolar i la inserció laboral, possiblement fruit de la realitat educativa en el seu propi país. En aquest sentit, diferents informes i estudis descriuen el

context i clima escolar al Marroc. (vegeu a Quiroga, 2003; Konrad i Santonja, 2002 i 2005). Per altra banda, molts d'aquests menors ja han treballat al seu país d'origen i, fins i tot, per a molts d'ells, la travessia de la frontera ha suposat la definitiva mort de la infància i l'assumpció de l'adolescència i preadulthood.

Però més enllà de les expectatives que porten aquests menors i els recursos amb els que compta la nostra societat, la nostra quotidianitat professional es basa en la condició comuna d'aquest col·lectiu: es tracta de **nens i adolescents**, que en paraules de la Dra. Amina Bargach “procedeixen d'un context social caracteritzat per unes restriccions a tots els nivells: econòmica, cultura, social i, alhora, sofreixen un impacte d'una informació que en espais propers hi ha abundància, malbaratament de tot, envoltada aquesta abundor amb una hipertròfia de conceptes com els drets del menor, la solidaritat, l'ètica, etc”. (Bargach, 2006: 8).

En aquest sentit, el nostre model d'intervenció es basa en la relació educativa i la implicació en ella, com a eina bàsica, idea que coincideix amb els plantejaments des de la psicologia de *la relació com a instrument* (Martínez Reguera, 1991) i que se sustenta des de la nostra pedagogia *amigoniana* que situa el nord de la nostra intervenció en la maduració personal dels sentiments del menor: *educació del sentiment*. (Vives, 2001). La nostra implicació educativa, té per objectiu que el menor prengui consciència de la seva pròpia realitat, de la seva pròpia identitat personal i assumeixi amb llibertat la responsabilitat en el seu propi procés de formació i integració social.

La major dificultat que trobem en la nostra pràctica professional, és la diversitat cultural i ètnica dels nostres menors. Aquesta característica suposa un repte essencial en el nostre treball, però sens dubte reconeixem que, també confereix un potencial context d'aprenentatge per als professionals. A escala de centre i en relació amb aquestes diferències culturals, ens veiem exposats a les barreres relacionals que suposen a vegades, el llenguatge, les normes i valors interioritzats diferents, tant entre menors com entre educadors i educands. Malgrat que els nostres projectes es basen en el principi de la integració d'aquestes diferències, hem hagut d'anar emmotllant la nostra intervenció, amb un major coneixement i formació dels professionals de l'entorn social i cultural del qual vénen els menors, amb intenció de superar pràctiques etnocentristes, o reduccionismes superficials a l'hora d'entendre i respectar determinats aspectes culturals. Des del primer moment, els nostres equips han comptat amb la incorporació de professionals d'origen àrab, atès el volum de menors marroquins als centres, com a mitjà per facilitar la seva integració i amb intenció de potenciar la multiculturalitat en el mateix equip educatiu.

Tot i així, ens és difícil superar la *barrera de l'idioma*, ja que la falta de coneixement del castellà minva la capacitat de comunicació i l'entesa d'alguns menors generant diversos conflictes i, per altra part, la instrumentalització de la llengua materna (especialment els marroquins) deixa al marge de les converses entre grups i dels conflictes als educadors, incapaços de controlar determinades situacions per falta de coneixement.

Per això, una de les claus del nostre projecte educatiu, és potenciar l'adquisició dels menors del castellà, a través d'activitats d'*Inmersión lingüística*, com a base imprescindible per a la seva integració social i laboral en la societat d'acollida, però també com a base per a l'entesa comuna i la *trobada* en el nostre context institucional.

En relació amb la integració social dels menors en la societat d'acollida, el nostre repte professional més ambiciós és adoptar el paper com a agents socialitzadors. A través d'una relació afectiva, mirem de propiciar la interiorització de normes, valors i costums propis de la nostra societat, potenciant mecanismes d'integració que vagin més enllà de l'*assimilació* per part dels menors, entenent que: "La tolerància, el valor de la diversitat, el respecte mutu i l'acceptació de la diferència, són les veritables claus d'una *socialització interètnica*" (García Ferrando, coord., 2005: 121).

D'aquest objectiu i repte que suposa la integració podem extrapolar les dues limitacions més importants que xoquen amb la nostra intervenció:

- Ens és difícil potenciar la integració social d'aquest col·lectiu des d'institucions organitzades en funció de la nacionalitat dels menors.

Fins i tot assumint l'efectivitat en l'especialització dels equips tècnics per gestionar la documentació dels menors, la reorganització d'aquests Centres d'Acollida en funció de la nacionalitat ha produït un efecte inqüestionable de *guetització i estigmatització* dels menors, especialment del col·lectiu marroquí. Fonamentalment important és aquí l'alarma social suscitada pels mitjans de comunicació en l'imaginari col·lectiu pel que fa a aquests menors i pel que fa a la immigració irregular en general.

La *institucionalització* del menor en aquests centres dificulta la seva integració en la comunitat, i afecta especialment aquells menors que arriben amb edats inferiors als 16 anys, pel llarg període de temps passaran sota la dinàmica institucional, i les limitacions que aquesta imposa al desenvolupament emocional i maduratiu del mateix menor.

La falta de recursos econòmics i recursos alternatius de suport als joves extutelats repercuteix enormement sobre l'enfortiment de la seva integració social

La redistribució de les places per a menors immigrants en tota la xarxa genèrica de centres de protecció, podria ser una mesura positiva per refermar el treball d'integració dels menors, especialment en els casos d'aquells amb edat compreses entre 13 i 16 anys. Per altra banda, l'exploració de recursos alternatius a la macroresidència, podria ser altament beneficiós per evitar alguns efectes negatius que comporta la dinàmica institucional en els nostres centres.

- La manca de recursos que recolzen la integració sociolaboral dels nostres joves, acabat el temps de *tutela* és, sens dubte, una altra limitació important en la nostra tasca.

Els professionals que atensem aquests menors en la seva condició de *tutelats*, els veiem també marxar dels nostres centres en el moment de l'emancipació. La falta de recursos econòmics i recursos alternatius de suport als joves extutelats,

és una realitat de la nostra comunitat valenciana, que repercuteix enormement sobre l'enfortiment de la seva integració social. Es tracta d'un factor de risc, que juntament amb l'enduriment de la *Ley de Extranjería* per als majors d'edat, té un paper clau en la incorporació d'aquests joves en les bosses d'exclusió i marginació social, allò que genera sens dubte, una imatge social de conflictivitat i delinqüència d'aquest col·lectiu.

Aquest context afecta intensament en el nostre espai institucional, no solament per la imatge social que es té sobre els nostres menors i el nostre treball per part de la comunitat, sinó per la incertesa i la por que viuen els nostres menors davant la seva futura sortida del centre.

Conclusions i reptes de futur

L'assumpció de la tutela d'aquests menors immigrants per part de la nostra Administració i organismes competents, ha d'anar acompanyada d'un compromís ferm. Segons el nostre parer, això suposa: avaluar la intervenció i línies d'actuació dutes a terme fins ara i redefinir-les amb objectius clars i adequats que garanteixin cobrir les necessitats dels menors i que vetlli pels seus drets, necessitats i obligacions. Això suposa avaluar els recursos generats per a la seva atenció i analitzar els perfils atesos, amb intenció d'explorar alternatives que propiciïn una intervenció més adequada a les seves necessitats i una més gran integració dels menors en la nostra societat.

Cal la injecció econòmica en la potenciació de recursos que donen suport als joves extutelats (laborals, econòmics, d'habitatge...), que puguin enfortir la intervenció duta a terme des dels centres durant els anys d'acollida del menor. Aquesta necessitat és imperant, ja que sinó la nostra intervenció es converteix en una intervenció a *curt termini*, sense vistes a un futur, que repercuteix sobre el paper dels menors en el seu propi procés convertint-los en *subjectes passius*, un treball professional que cau en va, i repercuteix, sense cap mena de dubte, en la motivació dels professionals que interactuen amb ells.

En la nostra actual societat global, els moviments migratoris estan produint transformacions importants en les nostres experiències quotidianes. Els immigrants s'enfronten a una nova adaptació sociocultural en la nostra societat, una adaptació que no serà possible si no redefinim el nostre paper com a societat d'acollida, i la necessitat que nosaltres també interioritzem els nous valors i aprenguem nous comportaments fins ara desconeguts. Cal que els professionals en el camp de l'educació social, prenguem consciència del nostre paper en aquest procés i els reptes que això comporta.

Elisabet Marco Arocas
Diplomada en Educació Social i llicenciada en Antropologia

Bibliografia

Bargach, Amina (2006), «Los procesos de integración de los niños, los adolescentes y los jóvenes de la 2ª Generación». A la revista *Mugak* nº 47, juny-2009. Centro de Estudios y documentación sobre racismo y xenofobia.

Cabanes, Vicente (1993), a la Col·lecció: *Textos pedagógicos de autores amigonianos*. Pastor Bonus 14.000. Roma.

García Ferrando, Manuel, coord. (2005), *Pensar nuestra sociedad global. Fundamentos de Sociología*. Tirant lo Blanch. Valencia.

Jiménez, Mercedes, (2003), *Buscarse la vida. Análisis transnacional de los procesos migratorios de los menores marroquíes no acompañados en Andalucía*. Editorial SM. Madrid.

Konrad, Marc; Santonia, Vicenta (2005), *Menores migrantes: de los puntos cardinales a la rosa de los vientos*. Promolibro. Valencia.

Konrad, Marc; Santonia, Vicenta (2002), “Porqué vienen pero luego no se quedan los menores migrantes marroquíes no acompañados”. *Cuadernos de Geografía* nº 72. Universidad de Valencia.

Martínez Reguera, Enrique. (1991), *Cachorros de nadie*. Editorial Popular. Madrid.

Quiroga, Violeta (2003), “*Els petits harraga*” *Menors inmigrants irregulars no acompanyats d’origen marroquí a Catalunya*. Tesis Doctoral. Universitat Rovira i Virgili. Tarragona.

Quiroga, Violeta; Alonso Ariadna; Soria Monserrat (2009), *Sueños de Bolsillo. Menores Migrantes No acompañados en el País Vasco*. Servicio de publicaciones del Gobierno Vasco. Vitoria.

Vives, Juan Antonio (2001), *Identidad Amigoniana en acción*. Fundación Universitaria Luis Amigó. Medellín. Colombia.

1 Sociòloga, Treballadora Social i Educadora Social. Subdirectora del CAM “La Foia de Bunyol”. Conselleria de Benestar Social de València. Generalitat Valenciana.
 Professora Assoc. Dpt. Sociologia i Antropologia Social. Universitat de València.
 Professora en la titulació d'Educació Social.
